

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Beuk in tuin notariswoning
in Kortemark

Cultuurhistorisch landschap

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Beuk in tuin notariswoning, Kortemark, Torhoutstraat 5 –
cultuurhistorisch landschap

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/32011/103.1

1/06/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	6
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	6
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	7
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	7
2.4.	Juridische toestand	7
2.4.1.	Adres en kadaster	7
2.4.2.	Onroerend Erfgoed:	7
2.4.3.	Omgeving:	8
2.4.4.	Natuur en bos:	8
2.4.5.	Water:	8
3.	Bronnen	8
3.1.	Archieven	8
3.2.	Digitale bronnen.....	8
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
4.1.	Omgevingsplan	9
4.2.	Fotobijlage	9
4.3.	Documentatie	9

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van 'Beuk in tuin notariswoning' in Kortemark. De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van de 'Beuk in tuin notariswoning' werd onderzocht in het project 'Aangetaste en verdwenen beschermingen' (2020-2021).¹ Hierin zijn beschermingen onderzocht van bouwkundig, houtig en landschappelijk erfgoed met een twijfelachtige fysieke toestand. Het onderzoek had een drieledige bedoeling:

- Nagaan wat de huidige fysieke toestand van het beschermde erfgoedobject is en in hoeverre het nog beantwoordt aan de toestand waarin het werd beschermd
- Achterhalen welke de oorzaken zijn van eventuele veranderingen
- Een beslissing nemen over de bescherming van het erfgoedobject

Het onderzoek leverde voorstellen op voor de opheffing en wijziging van beschermingen:

- 44 volledige opheffingen van beschermingen
- 1 gedeeltelijke opheffing van een bescherming
- 3 wijzigingen van beschermingen, namelijk de regularisering van de verplaatsing van een beschermd erfgoedobject

Deze opheffingen en wijzigingen worden gefaseerd uitgevoerd. Het eerste pakket dat hier wordt voorgelegd bevat beschermde erfgoedobjecten

- Die onherstelbaar zijn aangetast of verdwenen door een calamiteit
- Waarvan de erfgoedwaarden zijn verdwenen of onherstelbaar aangetast na werken die zijn vergund door het agentschap Onroerend Erfgoed of zijn voorgangers

Voor vier dossiers in dit eerste pakket wordt de opheffing of wijziging van de bescherming voorgesteld omdat het beschermde onroerend goed met toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of zijn rechtsvoorgangers verplaatst werd en

- het beschermde onroerend goed op de nieuwe locatie opnieuw beschermd werd. De bescherming op de oorspronkelijke locatie wordt om die reden opgeheven.
- de verplaatsing noodzaakt een wijziging van het oorspronkelijk beschermingsbesluit. Het beschermingsbesluit wordt aangepast in functie van een bescherming op de nieuwe locatie.

Hierna volgen nog twee pakketten:

- bouwkundig en landschappelijk erfgoed waarvan de toestand problematisch was op het moment van bescherming
- bouwkundig erfgoed dat gesloopt is
-

1.1. Situering

De groeiplaats van de afgestorven beuk situeert zich in de private tuin van een vroegere notariswoning in de Torhoutstraat in Kortemark. Dit waardevol erfgoedensemble van woning met grotendeels ommuurde tuin bevindt zich in de dorpskern, ten noorden van de parochiale Sint-Bartholomeuskerk. De groeiplaats van de boom is ten zuidoosten van de haaks op de straat ingeplante woning.

¹ Voor meer informatie over dit onderzoeksproject verwijzen we naar het online onderzoeksrapport 'Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed' [<https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378>]

De beuk werd beschermd als cultuurhistorisch landschap op 9 oktober 1948. De beuk werd beschermd omwille van het algemeen belang gevormd door de esthetische waarde.² Enkel de boom op het perceel werd toen beschermd als cultuurhistorisch landschap.

1.2. Historisch overzicht

De voormalige notariswoning dateert uit het laatste kwart van de 18de eeuw, cf. jaarankers "1776" in de rechter zijgevel. Het is aannemelijk dat de vroegste tuinaanleg en ommuring bij deze woning in dezelfde periode tot stand kwamen. Het valt niet uit te sluiten dat de boom een oorspronkelijk 18de-eeuws exemplaar is. Er is voor zover bekend geen onderzoek verricht naar de effectieve ouderdom van de boom. Het is merkwaardig dat de boom blijkbaar de vernielingen van het dorp tijdens de Eerste Wereldoorlog heeft doostaan. De historiek van de notariswoning kan gelezen worden in de Inventaris Onroerend Erfgoed.³

De boom, met een opvallend geprononceerd wortelstelsel was een dominant solitair exemplaar in de tuin. Een deel van de kruin reikte tot over de tuinmuur. Op basis van de vroegst beschikbare kleurenorthofoto's (periode tussen 1979 en 1990) kan worden opgemaakt dat het om een exemplaar van bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') gaat (figuur 1, bijlage 4.3 documentatie). Het is onduidelijk of het ook een geënt exemplaar is geweest. Een foto van de resterende stam uit 2008 laat op ca. 2,5 m hoogte een knobbelvormige verdikking zien, wat een sterke aanwijzing is voor een entplaats (figuur 3, bijlage 4.3 documentatie).⁴ In elk geval was het enten van (bruine) beuken in Vlaanderen al bekend als veredelingstechniek sinds de late 18de eeuw.⁵ Het planten van geënte bomen droeg bij tot het bereiken van bijzondere groei- en bladkenmerken, met het oog op het bekomen van decoratieve parkbomen.

Bij gebrek aan inhoudelijk dossier bij de bescherming in 1948 zijn er geen exacte meetgegevens bekend, noch van de boomhoogte noch van de stamomtrek. Ook in de Beltrees-databank is de boom niet geregistreerd. De omvang van de boom zou op het moment van de bescherming naar verluidt ongeveer 3m50 zijn geweest.⁶ Naar aanleiding van de opmaak van dit opheffingsdossier is van de deels ingerotte stam een stamomtrek gemeten van 4m95 (op 1m50 hoogte).

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Opgaande beuk in tuin notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12379> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/24100> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

⁴ In deze optiek is het toekennen van de thesaurusterm 'opgaande boom', cfr. inventaris Onroerend Erfgoed voorbarig. Geënte bomen zijn namelijk 'kunstmatig gevormde bomen' en geen 'natuurlijk gevormde bomen'.

⁵ de Poederlé M., 1772: *Manuel de l'arboriste et du forestier belgiques*, Brussel, 404, met aanvullingen in 1779

⁶ Afmetingenset voor het jaar 1947, cfr. *Opgaande beuk in tuin notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/91094> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier

De bescherming van de boom is in 1947 aangevraagd door eigenaar Joseph Demeester en in het daaropvolgende jaar administratief doorgevoerd.

Uit 1964 is een eerste dossierstuk in verband met het beheer bewaard in het archief Onroerend Erfgoed. Het betrof een advies rond snoeiwerken aan overhangende takken, die zouden zijn uitgevoerd onder toezicht van het Bestuur van Waters en Bossen. Op basis van de omschrijving van deze werken wordt ingeschat dat de boom toen niet drastisch en levensbedreigend is teruggesnoeid.

Uit de inventaristekst van de notariswoning is op te maken dat er bijkomende zware snoeiwerken werden uitgevoerd omstreeks 2000. Op een orthofoto uit de periode 2000-2003 is aan de beschaduwing van de boom te zien dat deze toen al op een hoog niveau was ontkroond (figuur 3, bijlage 4.3 documentatie). Deze werken werden naar verluidt uitgevoerd door de erkende boomverzorger Robin Uzeel. De foto uit 2008 toont dat de boom nadien nog eens op een lager niveau is teruggezet tot aan de stam (figuur 4, bijlage 4.3 documentatie).

In 2012 is door het agentschap Onroerend Erfgoed uiteindelijk een toelating gegeven voor het vellen van de boom zonder heraanplant, temeer omdat het herstel van de erfgoedwaarden niet mogelijk was. Het vellen van de boom is evenwel niet uitgevoerd, want tot op heden is een relict van de stam van ongeveer 3m50 hoog bewaard gebleven. De schaduw ervan is nog steeds zichtbaar op recentere orthofoto's (figuur 5 en 6, bijlage 4.3 documentatie).

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De huidige fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 3 maart 2022. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

De boom is in 1964 voor het eerst met zekerheid gesnoeid. Nadien moet de conditie van de boom er verder op achteruit zijn gegaan. Reeds voor 2004 moet de boom ontkroond zijn geweest. In 2008 is de boom helemaal afgestorven. De overgebleven stam is ondertussen volledig ingerot en overgroeid met klimop. Het wortelstelsel is deels weggerot. Er is geen nieuwe boom heraanplant.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

De beuk in de tuin van de voormalige notariswoning werd op 9 oktober 1948 gerangschikt als landschap omwille van het algemeen belang gevormd door de esthetische waarde. De esthetische waarde van de vermoedelijk geënte boom lag in de omvang van de boom, de bijzondere bladkleur en het opvallend geprononceerd wortelstelsel.

Door gefaseerd snoeiwerk in de periode 2000-2008 werd de beuk volledig ontkroond en teruggezet tot aan de stam, waarop de boom finaal afstierf.

De boom is niet meer in leven. De stam is volledig ingerot en overgroeid, het wortelstelsel is deels weggerot. Er werd geen nieuwe boom aangeplant.

De esthetische waarde van de boom is door de ontkroning in de periode 2000-2008 en het finaal afsterven van de boom onherstelbaar aangetast.

De bescherming als cultuurhistorisch landschap van de beuk in de tuin van de voormalige notariswoning wordt opgeheven omdat de erfgoedwaarden van de boom onherstelbaar aangetast of verloren zijn gegaan.

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarde, namelijk de esthetische waarde, is door het ontkronen en het finaal afsterven van de boom volledig verloren gegaan. Het beschermingsdossier en het opheffingsdossier van de boom in de tuin van de notariswoning registreren in voldoende mate de erfgoedwaarde die verloren is gegaan. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist voor de registratie van de erfgoedwaarden of het behoud van erfgoedelementen in een onroerenderfgoeddepot. Ondanks het verlies van de boom blijft de notariswoning met ommuurde tuin een waardevol erfgoedensemble.

Het relict van de beuk, namelijk een deel van de stam, kan nog zolang het mogelijk is, in situ behouden blijven omwille van de ecologische waarde en als herinnering aan de uitzonderlijke boom.

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als cultuurhistorisch landschap van 'Beuk in tuin notariswoning' (besluit zonder plan), Torhoutstraat 5, wordt geheel opgeheven. De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

'Beuk in tuin notariswoning' is beschermd als cultuurhistorisch landschap met volgende adres- en kadastragegevens: te Kortemark (prov. West-Vlaanderen) op het perceel, kadastraal bekend: sectie C, nr. 644d

Vandaag is dat: Torhoutstraat 5, Kortemark, bekend ten kadaster: Kortemark, 1ste afdeling, sectie C, perceelnummers 644G (deel) en 644H (deel).

2.4.2. Onroerend Erfgoed:

De 'Opgaande beuk in tuin notariswoning' is een beschermd cultuurhistorisch landschap: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12379> (beschermd bij regentsbesluit van 9 oktober 1948)

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit opheffingsdossier over gaat.

Beschermd erfgoed:

- /

Vastgesteld bouwkundig erfgoed (op 14/09/2009):

- 'Notariswoning':
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/24100>

Opheffingsdossier: Beuk in tuin notariswoning, cultuurhistorisch landschap

Vastgestelde archeologische zone:

- /

Wetenschappelijke erfgoedinventaris:

- opgenomen in de landschapsatlas als landschappelijke element:
 - o 'Opgaande beuk in tuin notariswoning':
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/91094>
- opgenomen als bouwkundig element:
 - o 'Notariswoning':
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/91093>

Beheersplan:

- /

2.4.3. Omgeving:

Gewestplan Diksmuide-Torhout (vastgesteld op 5 februari 1979):

- De notariswoning en de tuin met plantlocatie van de boom zijn gelegen in 'woongebied'.

Er is geen plan van aanleg of ruimtelijk uitvoeringsplan van kracht op deze site.

2.4.4. Natuur en bos:

De notariswoning en de tuin met plantlocatie van de boom zijn niet afzonderlijk gekarteerd op de Biologische waarderingskaart.

2.4.5. Water:

Er liggen geen gecatalogeerde waterlopen in de nabije omgeving van de notariswoning en de tuin met plantlocatie van de boom.

3. BRONNEN

3.1. Archieven

Archief Onroerend Erfgoed:

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Beheersarchief, Beuk.

3.2. Digitale bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Opgaande beuk in tuin notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12379> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Opgaande beuk in tuin notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/91094> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Notariswoning* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/24100> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Notariswoning* [online]
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/91093> (Geraadpleegd op 01-03-2022)

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.